

ADEM ŞAHİN*

Lisanslı depoculuk ve ürün borsaları

Tarım ürünleri lisanslı depoculuk ve ürün borsaları, tedarik zincirinin önemli bir halkasını oluşturuyor

Bilindiği üzere, 1980 sonrası başlatılan yapısal ve kurumsal değişiklikler ve piyasaya yönelik üretim temelinde şekillenen ekonomik ilişkiler kapsamında, tarım sektörü sürekli sübvanse edilmesine rağmen, kalkınmışlık ve uluslararası rekabet edebilirlik anlamında, arzu edilen seviyeye gelinememiştir.

Ülkemizde yaşanan ekonomik ve sosyal dönüşüm henüz tüm ilke ve kurumları ile tamamlanamadığı için, tarım sektöründe, üreticiden tüketiciye kadar uzanan süreçte, birçok aksaklık ve problemle karşılaşılmaktadır. Bu nedenle, ülkemizde tarım sektörünün çözüm bekleyen ana sorunlarını; üretici, tedarikçi, tüketici ve kamu idaresi ekseninde değerlendirmek gerekir.

Makroekonomik istikrarsızlık, tedarik zincirinin oluşmasında önemli bir engeldir

Ülkemizde makroekonomik istikrarsızlığın kronik bir süreç olarak uzun yıllar devam etmesinin tarım sektörünü doğrudan etkilemesi nedeniyle; üretim, pazarlama, dağıtım, tüketim ve kamu finansmanı aşamalarında ciddi boyutta sorunlar ortaya çıkmıştır.

Bugüne kadar gelen süreçte, ülkemizde tarım sektöründeki mevcut sorunların, farklı kurum ve kuruluşlar tarafından ele alınması ve ilgili birimler arasındaki koordinasyon ve etkileşim eksikliği nedeniyle, uygulamaya konulan proje ve çalışmalardan beklenen fayda sağlanamamıştır.

Bahsettiğimiz sorunların çözümüne yönelik geçici tedbirlerin alınması, mevcut problemlere çözüm olmadığı gibi, uzun vadede başka problemlerin doğmasına neden olmuştur. Bu tür sorunların aşılması için birbirini bütünleyici nitelikte entegre mevzuat, denetim, koordinasyon ve analiz altyapısının inşa edilmesi ve çözüm yönelimli bir anlayışla, kararlı adımların atılması son derece önemlidir.

Teknolojik gelişmeyle birlikte tarımsal üretim, tüm kitleyi ilgilendirir hale gelmiştir

Bireysel taleplerin sosyal bir varlık olan insanoğlu tarafından toplumsal bir ihtiyaca dönüşmesi ve teknolojik ilerleme ile birlikte bilgi birikiminin artışı, tarımsal üretimi bugün itibari ile "bireysel üretim-bireysel tüketim" kulvarından çıkarıp, "kitle üretimi – piyasaya üretim" kulvarına itmiştir.

Böylesi bir dönüşüm, üretim süreci ile tüketim sürecinin karşılıklı etkileşimini meydana getirmiş, ülkelerin izleyecekleri tarımsal üretim sistematiğinin temeline, öncelikle iç tüketimi karşılayacak üretim kapasitenin inşa edilmesi, daha sonra da mevcut arz fazlasının dış talebe yönlendirilmesi mantığını oturtmuştur.

Günümüzde üretim, küresel talep ve arz tarafından yönlendirilmektedir. Bunun anlamı, artık üreticiler üretimlerini bireysel ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla değil, pazara (iç ve dış piyasa) yönelik olarak gerçekleştirmek zorundadırlar.

Arz ve talep ekseninde meydana gelen böylesi bir nitelik değişimi, mevcut taleplerin "istenen zamanda" karşılanmasının, rekabet üstünlüğü sağlanması açısından önemini ortaya çıkarmaktadır. Bugün müşterinin, istediği kalitede bir ürünü, yurdun en ücra köşesinde bile bulabilmesi, iyi ve doğru kurgulanmış bir "tedarik zinciri yönetimi" ile mümkündür.

Bu yönde ortaya çıkan değişim, geleceğin ticaret biçimini de şekillendirecektir. Özetle içinde bulunduğumuz yüzyılda rekabet, firmalar veya üreticiler arasında değil, tedarik zincirleri arasında yaşanacaktır.

Tedarik zinciri; mal ve hizmetlerin tedarik aşamasından, üretimine ve nihai tüketiciye ulaşmasına kadar birbirini izleyen tüm halkaları kapsar. Tedarik zincirine işlem süreçleri açısından bakıldığında; üretim, envanter yönetimi, malzeme temini, dağıtım, tedarik, satış tahmi-

ni, satış süreci ve müşteri hizmetleri gibi pek çok alanı kapsadığı görülmektedir.

Tedarik zinciri yönetimi ise; müşteriye doğru ürünün, doğru zamanda, doğru yerde, doğru fiyata ve tüm tedarik zinciri için mümkün olan en düşük maliyetle ulaşmasını sağlayan malzeme, insan kaynağı, bilgi ve para akışının entegre yönetimidir.

Sistem pazarlamayı daha kolay hale getiriyor

Bakanlığımızca yasal altyapısı oluşturulan tarım ürünleri lisanslı depoculuk ve ürün borsaları sistemi, "üretim-pazarlama-tüketim" şeklinde özetlenebilecek tedarik zincirinin özellikle pazarlama aşamasının bütünleyici halkalarını oluşturmaktadır.

Tarım sektöründe tedarik zincirinin halkalarını;

- Üretim kararı
- Üretim süreci (1. aşama),
- Hasat,
- Stoklama (1. aşama),
- Pazarlama (1. aşama),
- Dağıtım (1. aşama),
- Üretim süreci (2. aşama),
- Stoklama (2. aşama),
- Pazarlama (2. aşama),
- Dağıtım (2. aşama),
- Tüketim

Biçiminde tanımlamamız durumunda; bakanlığımızca yasal altyapısı oluşturulan lisanslı depoculuk ve ürün borsaları, özellikle üretimin 1. aşamasından sonra stoklama ve pazarlama halkaları ile üretimin 2. aşamasından sonraki döneme isabet eden stoklama, pazarlama ve dağıtım halkaları üzerinde doğrudan etkide bulunacaktır. Lisanslı depoculuk sistemi, tarım ürünlerine dayalı ticareti kolaylaştıran, pazar alanını genişleten, ürün piyasalarının gelişmesine ve bu piyasalarda fiyat istikrarına katkı sağlayarak, sanayicinin üretim için gereksinim duyduğu hammaddeyi tedarik etmesini kolaylaştıran bir fonksiyon üstlenecektir.

Tarımsal ürün piyasalarındaki boşluğun doldurulması ve sistemin işleyişindeki eksikliklerin giderilmesi noktasında, ürün borsalarının geliştirilmesi ve lisanslı depoculuk sisteminin başarılı bir şekilde uygulamaya sokulması son derece önemlidir.

Lisanslı depoculuk sistemini başarıyla uygulayan ülkelerin; tarımsal üretim ve ticaretinde, istihdamında, dünya ticaretinde rekabet edebilirliğinde, milli gelire katkısında ve buna bağlı olarak vergi hasılatında çok büyük artışlar sağlanmıştır.

Ayrıca, gelecek vadelerde ürün fiyatlarının oluşumunu sağlayarak, üretici ile sanayicilerimizi fiyat risklerinden korumayı amaçlayan vadeli işlemler ve opsiyon borsasının iyi bir şekilde işleyebilmesi için, spot piyasalara yani "ürün ihtisas borsalarına" ihtiyaç vardır.

Çağdaş anlamda kurgulanmış bir borsa yapısı, vadeli işlemler ile taraflara kağıt üzerinden işlem yapma olanağı sağlayarak, fiziki imkanlarla sınırlı spot işlemlerin hacminin, son derecede yüksek düzeylere ulaşmasını sağlayacaktır.

Sistem, Takasbank'ın kurumsallaşmasında önemli bir aşamayı oluşturuyor

Bunun yanı sıra, lisanslı depoculuk ve ürün borsalarının tamamlayıcı ayağı, ürün senetlerinin takas edilmesinde menkul kıymet borsalarına benzer biçimde kurumsallaşacak olan Takasbanktır. Takasbank sistemi ile ürün senetlerinin muhafazasında, ürünlerin ve ürün senetlerinin el değiştirmesinde entegre modeller oluşturulacak ve zaman içerisinde tarım ürünleri ticaretinde iç ve dış piyasaya yönelik işlemler birlikte gerçekleştirilebilecektir. Ancak şu husus gözden kaçırılmamalıdır ki, "insan unsuru", yapılan her düzenlemenin ve kurulan her sistemin başarısında temel belirleyicidir. Lisanslı depoculuk kanunu ile düzenlediğimiz hususlar ve öngördüğümüz faydalar ancak karşılıklı iyi niyet, dinamik bir etkileşim ve çözüm yönelimli bir anlayış ile mümkün olacaktır.

Sonuç olarak; tarım ürünleri lisanslı depocuk ve ürün borsaları sistemi, üreticilerimize yeni pazarlama imkanları sunmasının yanında kayıtdışı ile mücadele başta olmak üzere ülkemiz ekonomisine çok önemli fayda sağlayacağına inanıyor saygılar sunuyorum.

Lisanslı depoculuk sistemini başarıyla **uygulayan ülkelerin;** tarımsal üretim ve ticaretinde, istihdamında, **dünya ticaretinde rekabet** edebilirliğinde, milli gelire katkısında ve buna bağlı olarak **vergi hasılatında** çok büyük **artışlar** sağlanmıştır

* **Doç. Dr. Adem Şahin**, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Müsteşarı